

Cvetka Bevc

Steklenica

Sovražim vonj postane vode, ki se nabira v moji notranjosti. Ana trdi, da je taka voda boljša za rastline, lepše rastejo, če jih zaliva z umazanimi mikrobi, a kaj ko mi meglijo pogled s strani, da moram pošteno stegovati vrat, če hočem videti, kdo je tokrat prišel k Ani na obisk. Adam Polh je, kdo pa. Tudi če bi ostal skrit mojim očem, bi ga prepoznala po glasu, kričavo bahavem in ukazovalnem. In če bi že molčal, bi vedela, da je tu, zaradi štefana vina, ki ga ob prihodu Ana redno postavi na mizo.

Steklenice smo si različne, nič ne rečem, a tale debeluška ni ravno po mojem okusu. Dva litra prostornine, napolnjene s poceni vinom, umazano steklo in široko grlo, v katerega še poštenega zamaška ne moreš zatlačiti. Lepo vas prosim. Kako daleč je to od mojega vitkega vratu, ljubkih oblin in priročne velikosti. Takšnih, kot sem jaz, ne delajo več! Današnje slatinaste steklenice so dosti večje in dosti bolj okorne za nošnjo. Da ne govorim o tem, da sem najprej nosila v sebi posebno mineralno vodo. Hotuljsko slatino! Po kolodvorih in vlakih so nekoč zanje visele reklame v nemškem, francoskem in italijanskem jeziku ter vabile k požirku najboljše namizne vode od Celovca do Dunaja. Prodajali so jo celo po apotekah in menda je sam presvetli Franc Jožef zaradi te vode kljuboval visoki starosti. Tudi če pustimo to častitljivo poreklo vode ob strani, bi želela samo opomniti, da sem eden zadnjih primerkov njenega flaširanja. Škoda, da je moja nalepko s simbolom cveta planike pojedel zob časa. A še zdaj slišim Anino babico, kako je prebirala napis, preden me je odprla: "... izvrstna zdravilna voda zoper bolezni ledvic, izločanje sluzi, gnoja, zoper krvavitve in tvorjenje ledvičnega peska ... priporoča se pri ženskih boleznih ... posebno zdravilno vpliva pri obolenju živčnega sistema ..."

Po navadi je ženska potem prazne steklenice spravila v zaboj, kjer so čakale, da jih odnese trgovski pomočnik. Mene je pozabila v shrambi, skrivala sem se za vrečko moke, ne bi prenesla tiste mrzle prhe, umivanja,

krtačkanja in čiščenja, preden bi me spet napolnili. Starka me je odkrila dosti pozneje, ko steklenic niso več sprejemali, ne v odkup ne v zamenjavo, menda se mala proizvodnja slatine ni več izplačala, pa me je najbrž za spomin spravila v kuhinjsko kredenco zraven čeških kristalnih kozarcev in čajnega servisa iz kitajskega porcelana. Pravzaprav me je porinila za njih, da sem se morala vedno stegovati, če sem hotela ujeti, kaj se dogaja v kuhinji. Kajti poslušati je bilo skoraj nemogoče. Čehi in Kitajci so nenehno žlobudrali v svojem jeziku, *bitte, lieber Gott*, kakšna latovščina je bila to, tudi potrudila se nisem, da bi se naučila kake njihove besede, a saj si predstavljam, da so se samo drug drugemu hvalili s svojim plemenitim poreklom. Pa bi jim lahko o tem kaj tudi jaz povedala.

Ni vseeno, če si eden prvih rezultatov tovarniške proizvodnje. Podobne jajce jajcu so nas polagali na tekoči trak, uniformiranost brez primere, popolna izdelava steklenic, enake z enakimi, kot tiste delavke v sivo modrih haljah in s spetimi lasmi, ki so nas jemale s tekočega traku. In imenovali so nas prvo zmagoslavje masovne proizvodnje! Ponos delavskega razreda! Čeprav bi na te oznake rada pozabila, no, nekako ni več primerno, moderno pa zagotovo ne, je bilo vendar nekaj posebnega v tem, da smo steklenice v en glas ubrano ropotale, ko so nas pripeljali v polnilnico. In kako so me požgečkali vodni mehurčki, oh, ja, vznemirili mojo notranjo površino stekla, da me še zdaj prijetno zaščemi, ker je bilo v tem dejanju nekaj takega kot stik dveh elementov, objem skrivnostnih sil, najbrž sem objemala vsak mehurček posebej, CO_2 se v vodi veže v HCO_3^- , kemična reakcija, ki je zagotovo vplivala na moja steklena občutenja, da sem stokala od ugodja, kakor stoka kdaj Ana, ko se ljubkuje z onim mladeničem, Vid mu je ime. Pa je bila moja radost kratka, kajti še preden sem se zavedla, so mi na vrh glave pritrdili čep, ki me je ob prvem dotiku spravil ob živce, kaj je mala, sem te pojahal, se je frajerišil, da je še notranjost od jeze začela vreti in ga je izstrelilo kot topovsko kroglo, ko me je starka odprla. Kdo ve, kam se je odkotalil; potem sem za dan ali dva dobila plutovinast zamašek, bil je eleganten in ves fin, da mi je bilo kar žal, ko sem postala prazna in je on končal v košu za smeti.

V kredenci sem bila z odprtim grlom osvobodjena kakršnega koli primeža, bolje to, kot kak pogoltnež na vratu, a dolgočasno je bilo vseeno. V zadnji vrsti sem bila lahko samo opazovalka, ki spremlja starkine jutranje rituale, pokašljevanja, pitje kave s sosedo, večerni čaj, ki si ga je nalila v eno izmed kitajskih skodelic, in včasih kak obrok. Po navadi se je ob hranjenju umaknila pred televizor v tole sobo, hrano so ji dostavljali na dom, slišala sem mlaskanje in kdaj kak vzdih. A ko je prišla na obisk Ana, je bilo vse drugače.

Mala je morala imeti kakih pet let, ko sem jo prvič videla, ljubko bitjece zelenih oči, ni prihajala ravno pogosto, enkrat ali dvakrat na leto, skupaj z mamó, ki je nenehno vreščala nanjo, in stricem Adamom, še bolj bahavim kot zdaj, a ko je babica umrla, se je Ana pri kakih dvajsetih preselila v njeno stanovanje. Takrat se je spravila nad kredenco, Čehi in Kitajci so za zmeraj izginili iz nje, mene si je nekaj časa ogledovala, najbrž prebiralá tisto, kar je ostalo od napisa, in me potem potopila v vodo. Kako sem jokala, ko se je od mene luščil ostanek nalepke. Toda morala sem ji biti všeč, zagotovo sem ji bila simpatična, sicer se ne bi odločila, da me obdrži. Prislónila me je k očem, si ogledovala svet skozi zeleno steklo, kaj se čudiš, punca, sem si mislila, saj domuješ na zelenem planetu, seveda je vse zeleno, in me je najbrž zato začela uporabljati namesto kantice za zalivanje, kar mi je priskrbelo kolikor toliko dostojno mesto na okenski polici, skrb za tri lončnice in drugačen pogled na življenje.

Svoje poglede res težko delim s steklenico za vino, to kmetico je moral izpihati kakšen okoreli steklopihač, da je vsa vegasta, pa še nenehno se ji riga kot pijancu v deliriju. Nič čudnega, pri vsej množini vina, ki je steklo iz njenega grla. Pha. Še s pirovskimi flašami laže izmenjam nekaj besed o vremenu. Kajti najde se kaka med njimi, ki premore toliko poguma, da pijanemu Adamu spolzi iz rok, da se neha napajati in razgrajati, ker takrat me ni samo strah, da me bo zgrabil in zlival postano vodo po Ani kot je to naredil pred dnevi, ampak da bo Ana naredila nekaj. Nekaj pač. Ker nekaj bo morala narediti.

Uvidevno zapiram svoje zelene oči, kadar pride k njej Vid in ji prebira pesmi in to, a kadar se ona ostarela pijandura spravi nanjo, ne morem umakniti pogleda, ki se križa z Ananim, na pol otopelim in zgroženim. Zato včasih ulovim vase sončni žarek in usmerim nanjo odsev. Da bi vedela, da ni sama. In zato sem tudi bila hvaležna Laški, kot imenujem rjavo steklenico za pivo, da jo je zakuhala onemu gadu, čeprav jo je potem besno zalučal po tleh in se je zakotalila pod omaro. A tako je vsaj ostala v sobi.

Najprej sem se zmrdovala nad ostudnim vonjem, ki je prihajal iz njene notranjosti. Ostanek piva je gnil v njej, najbrž ji ni prijetno, sem pomislila, že jaz komaj prenašam samo sebe s tole postano vodo, kako mora biti šele njej. In sem začela klepetati z njo. Še zmeraj boljše ona kot Štefanovka! Fiju, kaj vse sem izvedela! Tista rumena tekočina v njeni notranjosti sodi med najstarejše alkoholne pijače. Moji predsodki gor ali dol, izdelovali so jo že pred tisočletji in celo prastara himna Ninkasi v slavonspevu tej boginji piva vsebuje recept za izdelavo. A kar je najpomembneje, z Laško imava skupne korenine, če se temu sme tako reči. Gospod August Uhlich je leta 1883 kupil pivovarno in svoje pivo ponujal tudi v Rimskih toplicah,

prav tam, kjer izvira moja slatina. V tej preteklosti leži znamenje za prijateljstvo, sem pomislila. Kljub temu da Laška ni dvigovala nosu nad Štefanovko in ji je celo pripovedovala smešnice, da sta se obe valjali od smeha. Tega neokusnega smisla za humor sicer nisem delila z njima, a saj nihče ni popoln, pa naj bi se kaj takega pričakovalo od pirovske flaše.

Pst, pst, Laška, sem jo poklicala nekega večera, ko sta se Adam in Ana odpravila od doma. Ana je bila še bolj odsotna kot po navadi, s pobebavljenim nasmeškom čiste sreče na obrazu, ki je bil preveč kičast, da bi bil resničen. Steklenice znamo za videzom prepoznati resnico, najbrž zato ljudje tolikokrat tako globoko zijajo v nas. A pustimo to, mene ne skrbi za človeštvo, to se je vedno nekako zmazalo, če gre verjeti Laški, ki je sledila njihovemu razvoju skozi pivsko potovanje.

Mene skrbi za Ano.

Morala je imeti kakih sedem let, ko jo je striček Adam, tako je morala klicati prijatelja svoje mame, dvignil na kolena. Kratko krilce je razkrivalo noge s potolčenimi koleni, na desnem s posušeno krasto, h kateri je striček sklonil obraz, da jo popiha, pa je popihal potem še malo više, da se je Ana hotela izmakniti, ker jo je bodla njegova strniščasta brada, ki se je pomikala še kar naprej in naprej, da je hotela mala od groze zakričati, a ji je striček Adam zamašil usta in ji pozneje zabičal, da ne sme nikomur povedati. In ko je postala velika Ana, ji je pred molčeči obraz porival bel papir s še bolj belim prahom, ker njene potlačene krike je bilo treba obarvati z belino.

Bela pri otroku je praznina, ko odraste naj bi občutek krivde prekrila, mi je povedala Laška, ona se je spoznala na takšne reči. A saj je Ana nosila črne cunje, še spodnje perilo je bilo v tej barvi, če smem pripomniti. In sploh – česa naj bi bila kriva? Svoje nemoči? Praznega pogleda? Ali sme-ha, s katerim je pozdravila Vida, kadar ji je prinesel pesem, bombonjero ali svojo koščeno zadnjico na ogled.

Tega fanta imam v resnici rada. Njegova bleda polt je tako prosojna, da se mi zdi, da bi lahko videla skozenj kot skozi prazno slatinasto steklenico najboljše kvalitete, hehe. Ko sem to omenila puncama, je Štefanovka postala vsa rdeča, v kolikor to ni bilo zaradi cvička. Saj se samo šalim, sem rekla, a me je Laška nakurila, da so zadeve preveč resne, da bi iz njih brile norce. Fant je do ušes zaljubljen v to nesrečnico, v zadnjem času ji prinaša celo denar, ker ga Ani kar naprej primanjkuje, tisto belino mora najbrž drago plačevati. Še Adam se jezi zaradi tega, drag špas je to, punca, ali ne bi raje spila kakega štefana vina, da bo mir pri hiši.

Ana pa samo zmajuje z glavo, saj bo našla denar, obljublja, kako le, se norčuje Adam, saj so te še iz službe zabrisali, niti sveč in vencev nisi znala

prodajati v mrliški cvetličarni, saj nazadnje boš res samo še za na britof, ker tudi sicer postajaš čisto neuporabna. Če ne bo denarja, tudi žura ne bo, to si zapomni, dovolj dolgo sem te vzdrževal, naj te vrag pocitra. In je zaloputnil vrata. Še dobro, da jo je odkuril, kajti pet minut za tem je prišel v sobo Vid. Le kako, da se moška nista nikoli srečala, Ana je znala usmerjati ta promet, ali kaj, fanta ne bi za nič na svetu razkrila Adamu, onega pa onemu še manj, se mi zdi.

Ana je zacmihala in se vrgla Vidu v naročje, mu izjecljala, da dolguje denar, veliko denarja, da je fant ob številki postal še bolj prosojen, nato nagubal čelo, ker punce ne bo pustil na cedilu, on že ne, taval je s pogledom po sobi, se za hip ustavil na meni, da sem si nadela najbolj očarljiv nasmešek, a očitno ga ni očaral, ker je oči vrgel na Laško. Opazil je vrat, ki ga je molela izpod omare, jo potegnil na svetlo, se namrgodil zaradi njene usedline, a ko jo je takole potežkal v roki, ga je moralo zadeti razsvetljenje. Ves je zasijal, pa saj on zmeraj svetli, svetloba, kot da siči skozi njegovo kožo, kot da ni čisto s tega sveta, včasih pomislim, a tega ne bi niti Laški razodela, ker se vsa nastekleni ob pomisli na bitja, ki obstajajo, četudi še steklenicam nevidna.

In ko je takole ves razsvetljen držal ubogo Laško v rokah, mi je bilo jasno, kaj namerava. Izdelki vrhunske proizvodnje znamo brati človeške misli, ne sicer zmeraj, a kadar se utrne taka, ki streže steklenicam po življenju, so naši pobliski natančna preslikava tistega, kar se dogaja v človeški glavi. Koktajl Molotov! je zabobnelo.

Ni treba, da si steklenica, da veš, da je to vojaško ime za zažigalno orožje. Preprosta izdelava. Steklenica z bencinom in gorečo tkanino se ob udarcu raztrešči in ... Ne! sem zakričala, da se mi je zazdelo, da se je še Ana zdrznila, ko je opazovala Vida, ki je očistil ubogo Laško in jo spravil v žep. Čez nekaj dni je Ana sicer dobila denar, a tudi prebrala bi lahko v črni kroniki, da je zamaskirani napadalec v nekem oddaljenem kraju vrgel molotovko pred vrata prodajalne, pobral iz blagajne denar in izginil neznano kam.

To se mora končati, sem rekla Štefanovki, ko sva točili solze za Laško in je vino v njeni notranjosti postajalo vedno bolj vodeno. Adam se je zaradi tega kremžil, še vino je pri tej hiši zanič, je nergal, a vseeno pobral denar, ki mu ga je s tresočimi rokami izročila Ana in obupana spraševala, če je prinesel beli prah.

Po Laškini smrti sva se s Štefanovko povezali, ne zato, ker bi se bali, da tudi midve končava podobno kot Laška, Štefanovka je bila za kaj takega, naj mi oprost, predebela, jaz pa iz preveč kvalitetnega materiala, ki se tudi ob najstrašnejšem padcu zlepa ne raztrešči. Povezali sva se zaradi

Ane. Zaradi Vida. In predvsem zaradi tistega merjasca, ki ga je bilo treba pospraviti.

Prirentačil je že navsezgodaj in Ano vrgel pokonci. Nič ne bo, punca, je rekel, segel je po Štefanovki in jo preklel, ker je bila prazna. Nikoli ne prekolni steklenice, huje je, kot če se spraviš nad Boga, Bog odpušča, steklenica pa pozna le eno: zob za zob in glavo za glavo. Le na pravi trenutek je treba počakati.

Adam je iz nahrbtnika privlekel slanino, če že pijače ni, bo vsaj jedača, je momljal, silil Ano, naj nekaj poje, taka si kot gotski kip, jo je dražil in ji rezal kruh, nič belega praška ne bo danes, punca, najprej se nažri, da mi ne boš omedlela, ker potem naju čaka delo.

Delo?! Delo za naju, Štefanovka! sem zavpila. Prišel je najin trenutek!

Bilo je čisto preprosto. Jaz sem odbijala žarek na Adamovo roko toliko časa, da ga je pošteno speklo in je izpustil nož z avtomatskim rezilom, ki se je na tleh postavil pokonci. Potem je Štefanovka podrsala po mizi in se nevarno približala robu, da se je Adam preklinjajoč se nagnil, da jo zgrabi, pa se mu je spretno izmuznila, da se je moral dvigniti in jo stisniti za goltanec, ona pa se je še kar zvirala in on se je vedno bolj nagibal čez mizo. Pri tem si je nespretno spodmaknil stol, in ko se je hotel usesti, je nazadnje s plenom v roki padel na tla. Prisežem, takrat se je sprožila vzmet na avtomatskem nožu in tip se je nasadil na rezilo! Ana je v kuhinji iskala kisle kumarice, in ko jo je Adamov krik priklical nazaj v sobo, je držala v rokah kozarec. Še dobro, da ga ni izpustila! Žal bi mi bilo zanj, z njimi smo si v svaštvu, steklovina je steklovina, pa čeprav za vloženo zelenjavo.

Zmaga! je zagolčala Štefanovka, ki jo je Adamova smrt osvobodila njegovega zlovesčega prijema.

Toda do zmage je bilo še daleč. To je bila samo prva dobljena bitka. Višji policijski inšpektor Borut Višnjec se ni mogel načuditi nenavadnemu spletu naključij, ko je na Vidovo zahtevo prišel opraviti preiskavo. Še dobro, da se je Ana najprej spomnila na njega in je ni kot prestrašena norica ucvrla čez drn in strn. Fant ni izgubil glave niti svoje prosojnosti. Nasprotno. Med Aninim pripovedovanjem je iz minuto v minuto postajal vedno bolj svetel. Saj je vedel, da punco nekaj muči, a ko je slišal za strniščasto brado na otroškem kolenu, je ježno brcnil stričkovo truplo. Hvala bogu, da sva midve opravili, kar je bilo za opraviti, ker fant bi mu s tistim nožem še kaj odrezal, ne bi mu samo prebodel srca.

Štefanovka se je čudila tem mojim komentarjem, ubogi rovtarki je bilo slabo že ob misli na kakršno koli nasilje, mrtvega Adama Polha še pogledati ni upala, tako da sem ji raje zamolčala, kako se je izvir moje davne

slatine pol stoletja nazaj soočil s kriki iz bližnje stavbe gestapovskega štaba, kjer so z glavo navzdol križali Rožankovega Anzana. Pa kaj je mislila, da je naklepen umor najina iznajdba? Naj bi povprašala štefane iz okoliških vasi, kadar so se srečali na kakem družinskem slavlju. Bi ji še kaj povedali o posebnih uporabah kladiva ali čem podobnem. Toda v najinem primeru je šlo za pravično stvar. Za punco je šlo. Za Ano, ki je med pripovedovanjem nekajkrat vstala, zlivala po svojih posušenih lončnicah mojo postano vodo in me prazno prislonila k očem, česar že res dolgo ni naredila. Bi rekla, da zato, ker je zeleno zamenjala za belo. In ko smo že pri tem, ko je Vid slišal za beli prašek, je zajokal, da so mu solze kapljale na Anino glavo, ki jo je stiskal v naročju. Naj ji bo prizanešeno, je šepetal, da se mi je zdelo, da kot kak vilin želi s svojimi solzami na pol mrtve priklicati nazaj v življenje.

Inšpektor si je vse natančno zapisal, nekajkrat je poškilil k meni, pa tudi Štefanovko si je z zanimanjem ogledoval, morali sva zbrati vse moči, da se ne bi izdali. Pa saj policija mora vedeti nekaj o steklu, če že skrbi za red v državi, snov je ne nazadnje proizvod človeških rok, čeprav s svojo krhkostjo opominja, da nič ni večno. Toda skozi steklo se preobrazi svetloba, zato se je tudi moj zeleni odsev sprehajal po inšpektorjevem obrazu, ko je postavljaj Ani vedno nova vprašanja in mu tudi njena tresavica ni ušla.

Ni mi bilo težko uganiti, kaj namerava. Malo so oprano vsakega suma spravili v bolnišnico, menda kakih dvajset procentov podobnih primerkov pozabi na belino na belem papirju. Verjamem, da bo Ana med njimi. Še Štefanovka, ki je bolj kot jaz nagnjena k črnogledosti, je polna zaupanja. Tudi zato, ker jo je Ana pred odhodom umila in vanjo stlačila šopek iz posušenega cvetja, ki ji ga je prinesel Vid. On se tudi vsake toliko časa oglasi v stanovanju in zalije lončnice. Ko izprazni iz mene vodo, si me postavi pred oči, tako kot je imela navado početi Ana. Ni slabo svet videti zeleno, bi rekla. Čeprav skozi slatinasto steklenico tovarniške proizvodnje. Vse enake, toda ene bolj kot druge.